

Сталінщина і 33-й: голод.
Розгул і свавілля в Дубові.

с. Дубова Літинського (нині Жмеринського) р-ну Вінн. обл
Ми жили і родились там. Наша сім'я складалась із 4 душ. Батько, голова сім'ї
Васильченко Микола Павлович мати Настя і нас 2 брати – Семен і Андрій
с Дубова – чи не найбагатше, в 1,5 тисячі дворів було в Літинському р-ні, за 20
км від Літина на південь, 6 км від с Головчинець (Кармалюкове) Жмеринського р-ну.

Все село в розмаїтті садів з великими полянами з велетенських дубів, окремих
груш, яблунь, черешень

Хутори з вишнями, черешнями сливами. А ще окремі лісочки (ліс з підліском)
(в 0.25 – 0,5 га) де росли і великі дерева і підлісок особливо з ліщини, свидини,
бузини, граба і ін. Це все складало єдиний колорит вкритий дикою трав'яною
рослинністю між якими виділялись різні дзвоники і ромашки, багато суниць і полуниці.
Все це люди викошували, сушили і був незамінний корм для худоби – сіно.

Тато держав 1 корову часом і телятко і для себе свинку. Мав 2 десятини землі:
одна півдесятина коло хати це був садок і город інші в 3 руках (місцях) на зрубі – 0,5
га на венерові – 0,5 і за левадами – 0, 5 га. Останні 2 півдесятини були неудобні,
гористі, посеред мочар на яких виднілися липухи (листя) мати й мачухи (підбілу), і
дикого часнику, заячого щавлю Пшениця там майже не росла, сіяли через рік – жито
а на 2 рік орали на пар і пасли худобу Правда в нас був віз, драпак і дерев'яні борони
Все це старанно доглядалось

В 1932 р ми остались без корови а взимку (напровесні) 1933 вкрали в нас
коняку на м'ясо.

Хлібозаготівля була і в 32 році але не така гостра Але село як видно не
несправлялося з цим завд. і в 32 році Тому село попало в список трудних хоч
багатих. А землі в селі бідні підзоли, вилужені аж білі важкі, водонепроникні, глинисті
Зміцнючи в колгосп головою направили Пшеничко... а головою сільради Снігура
Макара. Ці два мали вверх ногами перевернути Дубову. І перевернули. Село
голодніло ще 3 зими. Запасів не було. Одежі теж не було. Палива аби як обід
зварити. З настанням весни вже в березні м-ці стан людей погіршався, люди пухли,
худли і вмирили. Були організовані штаби, комісії з активу села, комсомольців

наділені залізними палицями, добре загостреними на кінці. Вже на весні 33 року в нас забрали з горища над хатою 30 снопів пшениці, з відро проса і 12 кісок (в'язок кукурудзи) Пшениця це була остання надія на харчі, просо і кукурудза це були призначені для засіву. Забрали все. Перекопали палками все подвір'я, а особливо закутки, хліви, ясла

В комісії були Хорий Ліон, Педешко Никифір Нікітченко Семен Бевз Тимко, Оніщук Теренько, Юрченко Семен і ін. а їздовий брат Семена – Варівон Юрченко Були організовані і палачі для зведення трупів Село поділили на 5 сотень. По нашій 3-й сотні був призначений палач Лавренчук Йосип. Цей був особливо старанний. Він знає хто вже по кілька днів не встає. Він його тягне на підводу «Я за тобою 2-й раз їхати не буду. І везе по 5-7 чоловік на кладбище. І так всі 5 палачів.

Я особисто вступив його та розбив головою тин так тікав. Окремо, що ранку, за нарядом правлінців здоровші люди йшли копати ями (братські могили) Щодня. Щодня ходила й мама. Ці скидали їх в ями по 15 – 17 – 30 чол а ті кидали на них землю, присипали. Були випадки, що яма ходара ходить. Інколи часом люди і виповзали з ями і ще довгий час (роками) жили. повиїжджали з села.

Кілька епізодів з мого життя.

Як забирали кукурудзу то я з сіней ухватив 1 вязку кукурудз. качанів і втік в поляни. Але в нас на 3-х крім тата були 1 чоботи. Я кукурудзи заховав і скоро повернувся додому. То за це нам помстили і повітрісали геть мак з гладущиків.

Весна брала гору. А люди все гірше знемагали, Вмирало Інші спасались картоплею що спарилась і померзла в кагатах в селі М-н Совин (нині Соколівка), сапали городи в с. Петрані висап. гнилу карт. Загнали в хату, сіни зграйки горобців їли миші, викопували в мишей, сусликів ховрахів запаси вики, вівса, проса, ячменю, гороху з нірок. Появлялась зелень, масово стали їсти, пшінку (із жовтцевих) слизні (равлики), сороки і ворони особ. молодн. інші трави (бараболя, ракові шийки), сирі буряки що держали на посадку на висадку, висушували насухо кружальця ц/буряків. Так спасались як хто міг За розговорами людей деякі сім'ї поїли своїх дітей – Савріцькі (прозвище)

Спасався більш менш той хто мав молоко Появилось листя. Зазеленіли лісочки. Наша сім'я і вижила на липовому листі. Батько і брат стали пухнути. Я і мама сильно худли. Останні гроші, що були в нас ми давали Салюку Спиридону який часто їздив до Жмеринки і привозив нам 1-2 буханки хліба. Мама собі відрізала грам 100-120, мені грам 150-200 скибочку. Останнє зідали батько і брат. Вони все одно чим-раз гірше пухли і слабшали

А лють і свавілля не припинялись в селі. В селі як таких справжніх куркулів не було але було 3 сім'ї більш менш зажиточні, були в них хати під жерстю на підмурках були коні гарні Прізвищ не знаю, хоч знаю всі 3 обійсті. Їх розкулачили. АВ тоді взялися до середняка

Стягували на колгоспний двір цілі будинки міцно зроблені в зруб Останній згорів років 8-го тому. Клуні та ін. будівлі часто продавали і розбирали Село спустошувалось Але ось-ось підспівали черешні Я впросив брата щоб він хоч і не може, опухлі ноги але йшов зі мною по ягоди Йти було далеко , км 1,5 він зайшов, поміг мені (підсадив) на черешню Я нарвав козубець ягід = треть відра. Поїли, відпочили і рушили додому. Вечоріло і він не доходя до дому м. 400 здався. Я заніс ягоди додому, прийшов з мамою і елі в двох довели його додому. Знову він заліг. Наливалось жито, зріли вишні, жито набирало воскову стиглість. Пішло жито на суп. Люди і я різали колоски, сушили, дерли а то й так варили суп.

Напевно на провесні Онищук Теренько віддавав заміж дочку (кривеньку на ногу) – Ганю. Попросивши на весілля голову с. ради Снігура Макара той сказав «Я виїзжаю з дому в 10-00, щоб музика грала і не стала поки я не приїду від дому до Вас» Так і грала. Ми хлопчаки зібрались на подвір'ї у Гані коли дивимось їде голова. Приказав ворота не відкривати, щоб він конем взяв висоту. Тричі брав, але не взяв. Видно кінь не тринований Зате був баский і під ним грав, і виблискував яблуками Заїхав Макар у двір то ми вже були на звалищі гною поза хвіртками і за сараєм а дехто і на сараї. Він на коні зробив 2-3 круги в танці і наказав відкрити двері щоб він верхи заїхав в хату і потанцював конем. Все йому зробили. Музика не втихала. Він свого домігся. Танцював у хаті конем Ми вже під вікном. От уже і виводять коня. Коня забрали, а Макара всадили на саме почесне місце коло молодих і батьків Вгощайтеся. І це не поодинокі.

Розгул і свавілля в селі продовжується. Стигнуть хліба. Проливні дощі і весна була холодна з снігом і дощами Але літо бере своє. Я пішов на поле на зруби. Мене мама послала пополоти просо і принести снопик зеленого гороху. Я нарвав і йду. Пройшов селом трохи потрапляю на перехресну дорогу, коли глядь – їде голова с. ради Снігур Макар. Дивлюсь на нього і згадав те весілля, ще дивлюсь гнида на коні за гривною не видно, але з гвинтівкою. Він важив кг 50 не більш. Я завмер. Ноги затряслись і стали. Серце забилося. Дух спинивсь. «Лягай! Хай уб'ю!» - я почув. Лягаю «Накрій очі снопом». Я потяг снопик на себе Почув нечуване «пах». Я лежав. Був весь мокрий, думав кров але ні. Потім почув віддаляючий топіт коня. Встав і пішов, плачучи, без снопика додому. Дома сказав, що більше не піду. А через 2-3 дні розповів що було.

Поляни де були черешні та вишні оберігались сторожами Я виліз на черешню коли дивлюсь біжить сторож Я так і звалився на землю як мішок з зерном Сторож побіг за іншим, а я відлежав зо 2 години і поліз додому без ягід. І знову листя

Але на городі появляються огірки, цибуля часник молода картопля. Живемо. Вже і піддужав батько, брат. Літо а там і осінь Звідти не звідти Комісія. «Де шкура з свині?» - питають. І пішло. «Хліб чому не виконав?» Під'їхала підвода – друга. Забрали картоплю, гарбузи, квашену капусту огірки наквашені яблука. Плачемо, просимо. На коліна стаємо. На всіх одні чоботи. На дворі вже холодно Мама взяла миску і просить набрати кваш. яблук хоч миску. дітям Варівон заглибив свої руки по лікті в діжку. Мама глянула на руки і відказалась, забравши порожню миску. Комісія – Юрченко Семен (ще живий) Нікітченко Семен Оскаженіли Пішли до хати винесли 3 рази по 10 мисок великих з квітами, череп'яних і хрящем посадили на землю Забрали 3 подушки рядна і виїхали з двору і замкнули на свою колодку хату

Ми скачемо з ноги на ногу. Мама і батько плачуть, ламають руки. Нікітченко Семен ще підійшов і запитав маму «Як ти думаєш жити? Мама відповіла – «Якось будемо жити, як буде вік» Витерла спідниц. сльози

Підводи виїхали з подвір'я. Вийшла комісія. На подвір'ї почалося схлипування, сльзи, рев і ламання рук. Нас вигнали з хати.

«Куркуляка» - казали з комісії. Бачиш який! Вигнали з хати Власенка Івана а сів цей же Педешко Никифір Підводи від'їхали до третьої хати від нас згорнули в рядна 3 подушки і понесли до одного із членів комісії Бевза Тимка. Та понесли їх на обід. Тимко поставив по 100 грам і 3 подушки є. А ти Миколо з Настею починай розживатися та наживати знову, бо ти куркуль з 2 десятинами найгіршої в селі землі, бо ти ще живий, ще не вмер голодною смертю.

Батько вижив і працював в колгоспі конюхом до 1954 п. Помер.

Брат Семен вижив. В перші дні війни загинув в Литві на кордоні, служив в зенітній артил.

Мама ще жива, має 95 років.

Я живу в 281302
с. Чернелівці
Деражнянського р-ну
Хмельницької обл.

15. XII. 1988 р   Васильченко Андрій Миколайович
(підпис)

*Якби знати точно, що матеріал найде якесь призначення – писав би далі.
Матеріалу вистачає.*

?

З повагою (підпис)

33-40 роки

Ці роки протікають більш-менш спокійно

Сталінізм пускає коріння. Сяк так відроджується господарство А колгоспник притискається як вош між 2 нігтями. Поперше робота за трудовень

Подруге плати ніякої 150-200 гр зерна на трудовень і яких

11-15 коп - // -

А в державу - 40 кг мяса 200 яєць 400-500 кг молока налог, шкура.

Оподатковувались пасіка дерева поштучно.

Приходила деяка техніка в колгосп: трактори ХТЗ, універ жатки самоскиди, лобогрійки, снопов'язалки ін

Але люд виснажений і голодний, працьовитий і веселий Я особисто собі і братові зшив тапочки з свитини і так ходили в школу. Штанішки з рубчика або з полотна викрашені бузиновим соком торбинка в які 1-2 книжки, стара книжка на якій веду записи, бутылочка з чорнилом, 2-3 картоплини і лише потім появлявсь кусочок хліба

Правда зі мною на парті сиділи Юрченко Настя і Біляков Микола в них був хліб інколи і білий бо їх батьки прац. на значущих роботах: прийомщик молока, а Білякова гнули обіддя для коліс (кацапи)

А в школі співаємо «Куркулю, куркулю, ось на тобі» - косим клевер косим трави А весь час думаю про їдло і коли б додому хоч як обігритися. В школі було невиносимо холодно

Директор школи був Маркітан Марк Сидорович читав нім і рос мови майбутній переводчик і районний староста. Розстріляний воєн. триб. (пізніше напишу)

Демець Микола – історик, географ

Нікітчук М.В. мій класний вихов, мате мат.

// М. Ст. вчителька укрмови

Вчився я не так важко на 4 і 3 Любив акуратність порядок і чистоту.

Першим головою колгоспу був Шевченко Сидір (щиглик)

Перше німе кіно дивились в конюшні. Якась була конюшня коло попової хати. Ми влазили через стіни бо не було копійок

За такого життя в більшості людей появляється необхідність щось принести додому. Появляється необхідність до мілких крадіжок. Раніше в селі мілких крадіжок майже не помічалось Як були то значні, крали коні, корови Мілкі починались принести в кармані черешень груш, яблук, кусок хліба свого приховати для дітей

Назбирати квітку колосків жита, ячменю пшениці проса Але треба було тиснутись щоб ніхто не бачив Так появлялись несуні, дрібні крад. (поліна дров) і сильна осторожність щоб ніхто не чув і не бачив.

Рощена Зінька із своєю дочкою Марією пішли, назбирали колосся, то кожна одержала по 3 роки тюрми і відсиділи до одного дня.

А люди працювали по 12-14 годин безперервно в колгоспному господарстві: жали, косили, молотили вязали, возили. Ночею накручували по 5-7 кіп (60) (1 копа - 60 снопів перевесел) перевесел. За 3-4 км йшли пішки і до схода сонця вже в'язали снопи. Вив'яже жінка ці 5-7 кіп перевесел йде додому. Варить їсти і знову

По 30 скирт ставили збіжжя по 10-18 скирт сіна та конюшини насушували Худоба і коні були гарні

Ночею, вечером і досвіта особливо жінки зробляли свою роботу вибирали, мочили, сушили коноплі, били на бательні витирали на терниці, дерганій щітці, щітили і переводили в кунли [кудли?] а зимою пряли і вироб. на полотно тринадцятку і десятку на сорочки і штани. В неробочий час порали свої городи А в к-пі просапні і кукурудза, картоп, буряк, мак, просо, тютюн і ін. А голод ще давав про себе знати і особливо нестерпні налоги і трудовень

Ніяких запасів, біднота

Я не раз ходив до молотарки (а вона молотила всю осінь і всю зиму) поїсти супу або борщу. Там добре готовили.

Аж тут за 1 км від нас організовується радгосп в с. Почапінці. Мама із подругою Салюк Лікера були відпущені в радгосп. Там краще платили і кормили 2 рази в день після виконання норми. Появлялась деяка копійка Я не раз ходив до них на обід за 5-8 км щоб хоч головок з оселедців насмоктатися з хлібом. Хліб мама приховувала свій для мене. Половинку собі 2-гу полов – нам. Та раптом мама захворіла. Взялись нариви в голові. Ми з братом все літо витягували їх в радні в садок. Там вони лежали непритомні Часто розважували їм зуби, вливали ложкою теплої води і вони розкривали очі. І знову заплющували їх А я з братом ходили і зробляли їх норму в колгоспі і радгоспі Нариви проривали і маса виходила вухами, носом, ротом і очима і так цілий рік Ніякої лікарні ніхто не знав Мама видужала. Хворів і я на туберкульоз але менше. Якосьвилічивсь

Продукти харчування були з города А жир – восновному олія – була польової свиріпи і ріпаку.

Дивом було для нас коли в село приїхав чорний ворон забрав продавця... ? і якогось ще чоловіка по прозвищу капітан жив коло самої церкви через дорогу. ?

Потім і церкву закрили Церква була куди гарна та велика Підрубали купола і 3 дні тягли тракторами поки зірвали Нащо питається. Зараз в ній заготпункт

16.XII.1988 р

підпис

/Васильченко/